

Skjærgårdsrenovasjon i Aust-Agder

Av Aud Castberg

Aud Castberg er naturverninspektør i Miljøvernavdelingen, Aust-Agder fylke.

*innlegg på møte i Norsk Vannforening
6.—7. juni 1985.*

Aust-Agder fastlands kystlinje fra og med Risør til og med Lillesand utgjør ca. 580 km. Det er øyer og holmer uten broforbindelse på ca. 35 km². Øyene i Aust-Agders skjærgård er gjennomgående mindre enn i Vest-Agder, og skjærgårdsbeltet er smalere. Strandtypene er variert, sandstrendene er små og ujevnt fordelt.

Friluftslivsbruken av skjærgården er stor, i alle fall i skoleferien, både av fastboende, tilreisende og fra de mange hyttene, som for 80—90% vedkommende ligger i 100-metersbeltet på fastlandet og på større øyer.

Ordnet renovasjon i kystområdene er av ny dato. I enkelte kommuner har renovasjon av offentlige friluftsområder på landsiden, hvor det har vært kjøreadkomst, pågått i lang tid. Områder som bare kan nås med båt har for enkeltes vedkommende vært ryddet om våren av interesseforeninger, men systematisk renovasjon gjennom sesongen ble først satt i gang i 1977, med etableringen av Skjærgårdsparken, og har siden økt betydelig både i denne og i andre friluftsområder i skjærgården.

Med *friluftsområder* menes her områder som enten er ervervet av det offentlige (stat og/eller kommune), eller som er sikret ved servituttavtale eller langsiktige

leieavtaler, og som derved stilles under det offentliges forvaltning.

Til den siste kategorien hører Skjærgårdsparken i Aust-Agder. Det er skjærgårdsområder på vel 9 000 daa fra Tvedestrand til Lillesand hvor Miljøverndepartementet har inngått avtaler med grunneierne om bruk til friluftsliv, og hvor departementet har påtatt seg å bl.a. drive nødvendig renovasjon.

Skjærgårdsbegrepet brukes her både om øyer og holmer uten fastlandsforbindelse og om landfaste arealer uten veiforbindelse, da de siste funksjonelt sett kommer i samme kategori som øyer og holmer i renovasjonssammenheng.

Renovasjon i friluftsområder i skjærgården inngår som en integrert del av en lang rekke oppgaver. Det er derfor naturlig her å gi begrepet en videre definisjon enn for vanlig kommunal renovasjon.

Det er viktig å presisere dette utgangspunktet fordi:

- Målsettingen for forvaltningen av friluftsområdene er vid og omfatter bl.a. trivsel, hygiene, funksjonelle hensyn, naturvern og landskapspleie, tilgjengelighet, informasjon og veiledning.
- De enkelte oppgavene griper inn i hverandre og kan vanskelig og u hensiktsmessig skilles.
- Mannskap og utstyr må utnyttes mest mulig rasjonelt, og administrering må være enklest mulig.

- Et helhetlig og samordnet opplegg virker motiverende både for de bevilgende myndigheter, politikere, renovatører og publikum.

Ansvarsfordeling og organisering

Hovedregelen er at de områdene som sikres til friluftsmål, enten ved stats-ervert eller ved tilskudd fra staten, stilles under den enkelte kommunes forvaltning.

Det innebærer bl.a. at kommunene må foreta nødvendig renovasjon i de offentlige friluftsområdene innenfor egne budsjettammer, dog med mulighet til å søke om driftsmidler innenfor de årlige stats-tilskudd til friluftsmål. Kun for skjærgårdsparkområdene har staten langsiktig påtatt seg hele det økonomiske ansvaret for drift.

Når det gjelder gjennomføringen av tiltakene, er det kommunene som er ansvarlige, og som i større eller mindre grad har et administrativt og praktisk apparat til å kunne ta seg av oppgavene.

I Aust-Agder er den praktiske renovasjons- og tilsynsordningen i prinsippet organisert på en av følgende måter:

1. Kommunen tar seg av renovasjon, enten spesielt eller i kombinasjon med andre friluftstiltak innen kommunens egne budsjettmidler. (f.eks. Risør).
2. Skjærgårdsparkområder hvor de berørte kommunene fra 12. juni til 20. august gjennomfører renovasjonsordninger og får etter forhåndsgodkjenning dekket medgåtte utgifter av staten. For 3 kommuner utføres kommunenes oppgave her av ITA, (Interkommunalt selskap for tekniske anlegg i Arendal—Grimstad-regionen).
3. Private områder f.eks. Selskapet for Grimstad Bys Vel har avtale med både

staten (Skjærgårdsparken) og med kommunen, og har dessuten selv enkelte dugnader.

4. Private organisasjoner, f.eks. båtforeninger, påtar seg renovasjon i visse områder, og får en viss godtgjørelse for dette av kommunen.

Det er i Aust-Agder ikke noe interkommunalt friluftsråd som fungerer som utøvende organ for tilrettelegging i friluftsområder.

Aktuelle oppgaver.

Det er avgjørende for arbeidet at det ved siden av det utøvende personell finnes en ansvarlig person i kommunens administrasjon som følger opp arbeidet bl.a. gjennom budsjettarbeid og fastsetting av rammer for hvilke områder som skal renoveres og føres tilsyn med.

Det er viktig at visse formaliteter er ordnet, f.eks. avtaler med private grunn- og rettighetshavere der virksomheten forutsetter bruk av privat grunn, som f.eks. brygger, adkomst fra landsiden til oppsamlingssteder. Dessuten må arbeidet forberedes ved å klarlegge ambisjonsnivå når det gjelder standard og omfang av virksomheten i de enkelte delområder og for de ulike deler av virksomheten.

Nødvendig utstyr for gjennomføring av arbeidet, i første rekke transportutstyr må kjøpes eller leies.

Både vanlige, åpne sjekter og mindre planende båter har vært i bruk i Aust-Agder. Erfaringene tilsier at hurtiggående båter med et rimelig lastevolum er å foretrekke, da rodene er store og transportlengdene tilsvarende.

Dessuten er det i visse perioder behov for større transportoppdrag, f.eks. toaletter, byggematerialer, maskiner o.l. En mindre lekter vil kunne dekke dette behovet.

På landsiden må det ordnes med et mot-takelsesapparat. Dette er normalt kommunenes ordinære renovasjonssystem hvor søppeloppsamlingsboder eller containere tømmes etter faste rutiner ved godkjente fyllplasser.

I alle friluftsområder i skjærgården i Aust-Agder brukes det nå toaletter med tette tanker, enten prefabrikert i glassfiber eller støpt og bygget på stedet.

Overbyggene er tildels også prefabrikert i glassfiber, men av estetiske grunner går en mer og mer over til andre utforminger.

Toalett-kommene tømmes om våren, og innholdet graves ned på stedet. Nedbrytningsgraden varierer noe, avhengig av belastningen, og det daglige stedet i sesongen, og spørsmålet om slamsugeutstyr har vært drøftet.

I toppsesongen (juli) etterses og rengjøres toalettene hver, eller hver annen dag.

I Skjærgårdsparken, (vel 9 000 daa,) er det nå satt ut 56 toaletter, og i Risør kommune er det 27 toaletter fordelt på 2 500 daa friluftsområder i skjærgården.

Søppelinsamling foregår dels som en større «aksjon» med rydding av strender og bakland før sesongen, eventuelt også etter.

Men det mest omfattende arbeidet er inn-samling i sesongen. I Skjærgårdsparken er det nå 232 stativer for sekker, og i Risør skjærgård er det nå 35—40 stativer. I juli 1984 ble det tatt inn 1 300 sekker med søppel i Risør skjærgård, pluss at det ble levert søppel tilsvarende 3—4 000 sekker i containere i indre havn.

Behovet for renovasjon belyses også av at tellinger av overnattende båter i Risør skjærgård gjennom flere år viser at det i juli måned er ca. 10.000 overnattingsbåter her.

Personell.

Som tidligere nevnt er det av vesentlig betydning at ordningene planlegges og administreres av øremerket personell i kommunene, som derved sørger for kontinuitet og kan gjennomføre forbedringer.

Renovatorene i Skjærgårdsparken er engasjert fra 12. juni til 20. august. I flere av kommunene ledes arbeidene i friluftsområdene av faste, helårsengasjerte folk, mens det tas inn ekstrahjelp i sesongen. I de senere årene har det også vært benyttet en del arbeid på friluftsområder som selselsettingstiltak.

Informasjon.

Det er viktig at tilretteleggingstiltakene for friluftslivet blir kjent blant brukerne.

Båtsporkartene fra sjøkartverket gir informasjon om offentlige friluftsområder og ankringsplasser.

Aust-Agder fylkes friluftsnemnd har utarbeidet kart over friluftsområdene langs kysten som gir de viktigste opplysninger om arealer og servicetilbud. Kartet distribueres gratis gjennom bl.a. turistkontorer, marinaer, skjærgårdsvakt og renovasjonsarbeidere.

Videre har skjærgårdsvakten, som departementet har bestemt instruksjonen for, en særlig oppgave i å informere, veilede og bistå publikum, bl.a. om plikter og rettigheter med utgangspunkt i friluftsloven, sjøveisregler m.v. Det samme gjør også politiets båtpatrulje. Rent fysisk settes det dessuten, særlig i Skjærgårdsparken, opp skilter om sikrede friluftsområder og vegvisere til toaletter.

Til tross for disse tiltakene oppstår det fra tid til annen konflikter mellom forskjellige brukergrupper. Dette kan til en viss grad løses ved å innføre adferdsregler etter friluftslovens § 15 for det enkelte

område, men dette er til nå ikke gjennomført for noen områder i Aust-Agder.

Perspektiver fremover.

Med økt fritid og mobilitet blant folk må en forvente at bruken av skjærgårdsområdene fortsatt vil øke.

Dette gir økt behov for erverv og tilrettelegging av arealer for intensivt friluftsbruk, men først og fremst øker behovet for renovasjon, tilsyn og vedlikehold av de områdene det offentlig allerede disponerer. Det vil derfor være sterkt å håpe at kommunene med store friluftsområder av nasjonal betydning å forvalte kan få faste, langsiktige avtaler med staten om driftstilskudd slik som for skjærgårdsparkområdene.

Ved siden av økte ressurser tror jeg også at mye kan vinnes ved bedre koordinering av den innsatsen som gjøres, og ved bedre samarbeid både mellom forvaltningsnivåer og ulike sektororganer med interesser i skjærgårdsområdene.

Videre er det behov for å heve det faglige nivå gjennom opplæring, utprøving av metoder, forskning osv. Dette gjør seg gjeldende både på planleggings- og gjennomføringssiden, helt ned til utøveren.

For å drive effektiv renovasjon og for å kunne opprettholde den ønskede standard i så følsomme naturområder som skjærgården, må også den utstyrstekniske siden utvikles og forbedres.

Også på brukersiden er det på tide å gjennomføre forbedringer, f.eks. når det gjelder konstruksjon og bruk av båttoalter.

Utvikling på dette emnet vil som nevnt i stor grad være spørsmål om tilgang på større ressurser for å dekke det økte behov som melder seg både fra mennesker som finner sin rekreasjon i skjærgården, og fra den natur disse menneskene kommer for å oppleve.

Det er ikke tegn i tiden i dag som tyder på at ressurstilgangen til slike tiltak vil øke i særlig grad i den nærmeste fremtid — men det er kanskje lov å håpe?